

Наталя Петрівна Шалигіна,

викладач кафедри іноземних мов навчально-наукового центру іноземних мов
Національного університету оборони України імені Івана Черняховського,
м. Київ

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті висвітлюються різні наукові підходи до визначення поняття комунікативної компетентності особистості, розглядається й уточнюється поняття комунікативної компетентності військових фахівців, а також обґрунтовується важливе значення комунікативної компетентності військового фахівця у військово-професійній діяльності.

Ключові слова: комунікативна компетентність, міжособистісна взаємодія, професійне спілкування.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Необхідність підготовки висококваліфікованих військових фахівців обумовлено стрімким розширенням міжнародного співробітництва України у сфері оборони та безпеки. Саме від рівня їх професійної компетентності, вміння швидко і правильно орієнтуватись у складних ситуаціях під час несення служби та вчасно, якісно і професійно виконувати завдання за призначенням значною мірою залежить успішність вирішення поставлених перед військами завдань.

Специфіка професійної діяльності військовослужбовців передбачає готовність та здатність до ефективного спілкування як у військовому колективі, так і з громадянами у повсякденному житті й екстремальних ситуаціях. Проблеми міжособистісної взаємодії негативно впливають на діяльність і психічний стан офіцерів, призводять до погіршення настрою та можуть провокувати виникнення стресу. Саме тому військові фахівці повинні мати комунікативні навички і вміння, досвід та індивідуальний стиль міжособистісної взаємодії на належному рівні. Отже, серед пріоритетних завдань сучасної військової освіти є не лише забезпечення якісної фахової

підготовки, але й формування високого рівня комунікативної компетентності військових фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Проблема комунікативної компетентності була та є в центрі наукових пошуків багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників різних наукових напрямків (Ф. Бацевич, І. Бім, Л. Бірюк, А. Богуш, О. Бодальов, Н. Бориско, О. Власова, Т. Вольфовська, М. Вятютнєв, Н. Гальскова, Дж. Гамперц, Н. Гез, Ю. Жуков, І. Зимня, В. Куніцина, О. Леонтєв, С. Ніколаєва, О. Павленко, Л. Паламар, Ю. Пассов, М. Пентилюк, О. Петрашук, Л. Петровська, Д. Хаймз). Упродовж останніх років в Україні з'явилися дослідження, в яких розкриваються різні аспекти цієї проблеми у контексті професійної освіти: підготовка майбутніх фахівців до професійного спілкування (Т. Алексєєва, Л. Барановська, С. Капітанець, М. Криськів, В. Кручек, В. Пасинок, Л. Савенкова); особливості професійно-педагогічного спілкування (М. Заброцький, І. Зязюн, С. Максименко, Т. Яценко); особливості процесу формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів (В. Черевко), учителів (О. Волченко, В. Кашницький, Є. Проворова), перекладачів (З. Підручна), соціальних працівників (Д. Годлевська), документознавців (Н. Назаренко), керівників Державної прикордонної служби України (В. Назаренко), фахівців митної служби (О. Павленко). Низку досліджень присвячено формуванню іншомовної професійної комунікативної компетентності у фахівців економічних спеціальностей (Л. Волкова, Л. Личко, А. Петрова), майбутніх журналістів (Л. Нагорнюк), майбутніх фахівців морського флоту (С. Козак). Проте, залишається багато невивчених аспектів цієї проблеми при підготовці фахівців військової галузі, зокрема, визначення наукових засад та практичних шляхів розвитку їх професійної комунікативної компетентності в умовах оновлення й інтеграції військової освіти у світовий простір.

Метою статті є висвітлення різних наукових підходів щодо проблеми комунікативної компетентності особистості, а також обґрунтування

необхідності розвитку комунікативної компетентності у військових фахівців, визначення її поняття та сутності.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Термін “комунікативна компетентність” було запроваджено у науковий вжиток Д. Хаймзом на протипагу лінгвістичній (мовній) компетентності Н. Хомського. Н. Хомський визначає поняття мовної компетентності як знання мови (граматична правильність) і протиставляє його використанню мови (прийнятність, мовленнєва діяльність), яке розглядалося як “неграматичне”, хаотичне. Критикуючи позицію Н. Хомського, Д. Хаймз, Дж. Гамперц та інші американські вчені розглядають комунікативну компетентність носія мови не лише як володіння граматиною і словником, але й як знання умов, ситуацій, в яких відбувається мовленнєвий акт. Тобто, це не вроджені здібності, а здібність, яка формується у процесі взаємодії індивіда із соціальним середовищем [15].

У межах сучасної соціолінгвістики комунікативна компетентність трактується як якість особистості, яка характеризується комплексом знань, умінь і навичок, що надають змогу індивіду вибирати з доступної йому сукупності граматично правильних висловлювань ті, які необхідним чином відображають норми поведінки в конкретних актах взаємодії (тобто відповідають ситуації, комунікативній меті та намірам мовця, соціальній і функціональній ролі учасників комунікації).

На думку Ф. Бацевич, важливою складовою комунікативної компетентності кожної людини є знання комунікативних законів та вміння їх використовувати, а якщо необхідно – протистояти їм. Дослідник підкреслює, що комунікативна компетентність – це не лише комплекс знань, а й внутрішні можливості мовця, зокрема комунікативні інтенції (утримування в пам’яті сказаного та постійна кореляція плину спілкування з метою мовця), знання особистості співрозмовника, постійна орієнтація в умовах і ситуації спілкування, контроль за процесом спілкування, контроль власної мовленнєвої поведінки, емоцій, контроль над посткомунікативними ефектами [1].

Науковці В. Беліков та Л. Крисін зазначають, що “крім власне граматики носій мови повинен засвоїти “ситуативну граматику”, яка приписує використовувати мову не лише відповідно до змісту лексичних одиниць і правил їхньої сполучуваності в реченні, але й залежно від характеру стосунків між мовцем та адресатом, від мети спілкування й інших чинників, які разом із власне мовними знаннями складають комунікативну компетентність носія мови” [2, с. 68]. Отже, аналізуючи поняття комунікативної компетентності, сучасні соціолінгвісти розмежують дві інтелектуальні категорії – знання та володіння мовою.

Отже, наприкінці 60-х – на початку 70-х років ХХ століття робляться перші спроби визначити комунікативну компетентність у межах уміння застосовувати лінгвістичну компетентність у різноманітних соціально детермінованих ситуаціях. Поступово сутність і структура комунікативної компетентності розширювалась та уточнювалась. З 80-х років минулого століття комунікативна компетентність аналізується вченими з урахуванням психологічного або особистісного чинника.

На сьогоднішній день у психолого-педагогічній практиці не існує єдиної точки зору щодо тлумачення комунікативної компетентності у професійній підготовці і навчанні взагалі. Більшість сучасних досліджень присвячено мовленнєвій складовій іншомовної комунікативної компетентності, а саме – формуванню мовленнєвих стратегій, переважно у процесі вивчення іноземних мов. Деякими вченими комунікативна компетентність розглядається як інтегрована мета навчання (О. Бердичевський, І. Бім, Н. Бориско, В. Сафонова, Ю. Пассов). В. Скалкін розглядає комунікативну компетентність як компонент мовленнєвої компетентності, а І. Сердюков – іншомовної. Комунікативна компетентність також досліджувалася вченими в таких напрямках, як лінгвістична здібність особистості та її готовність до мовленнєвої діяльності (Б. Беляєв, І. Зимня, М. Каспарова, І. Рапопорт та ін.). Отже, у контексті навчання іноземних мов комунікативна компетентність визначається як певний рівень володіння мовними, мовленнєвими і соціокультурними знаннями,

уміннями та навичками, які надають людині можливість здійснювати ефективне спілкування в умовах іншомовного середовища, тобто комунікативно припустимо і доцільно варіювати свою мовленнєву поведінку залежно від конкретної мовленнєвої ситуації та психологічних чинників.

У педагогічній теорії і практиці існує два основні підходи щодо розуміння сутності поняття комунікативної компетентності. Перший підхід пов'язано з іменами таких учених, як Н. Гез, О. Казарцева, О. Константинова, О. Павленко, Ю. Федоренко та ін., які визначають комунікативну компетентність через поняття “знання, навички і вміння”. Так, О. Павленко зазначає, що комунікативна компетентність – це знання мови, високий рівень практичного володіння як вербальними, так і невербальними її засобами, а також досвід володіння мовою на варіативно-адаптивному рівні залежно від конкретної мовленнєвої ситуації [12].

У контексті нашого дослідження ми підтримуємо позицію прихильників другого підходу, згідно з яким комунікативна компетентність – це спроможність людини здійснювати спілкування як складну багатокомпонентну мовленнєву діяльність, на характер якої впливають різноманітні чинники (О. Аршавська, А. Богуш, Л. Бахман, М. Вятютнев, Д. Ізаренков, С. Козак, С. Ніколаєва, О. Петрашук). Так, М. Вятютнев відзначає, що комунікативна компетентність – це здатність використовувати мову творчо, цілеспрямовано, нормативно, у взаємодії зі співрозмовниками [5]. У такому розумінні комунікативної компетентності наголошується на важливій ролі здібностей людини в її формуванні. У дисертаційному дослідженні С. Козак поняття “комунікативна компетентність” трактується як заснована на знаннях та чуттєвому досвіді здатність особистості орієнтуватися у ситуаціях спілкування [9]. Дослідниця наголошує, що така здатність передбачає соціально-психологічне навчання, тобто подальшу можливість вчитися спілкуванню, і завжди формується у соціальному контексті. Зазначимо, що основними чинниками, які детермінують розвиток комунікативної компетентності, є життєвий досвід особистості (досвід міжособистісного спілкування) та загальна

ерудиція особистості, мистецтво, спеціальні наукові методи, які використовуються під час навчання. Її можна вдосконалювати на основі власних дій. Вагомим чинником у сфері підвищення рівня комунікативної компетентності є наявність внутрішніх установок особистості.

М. Заброцький трактує комунікативну компетентність як певну інтегральну характеристику спілкування, у якій опосередковано виражаються морально-світоглядні установки особистості, її загальна і професійна спрямованість, рівень комунікабельності [7].

Досліджуючи особливості професійного спілкування педагогів [8], В. Кан-Калик наголошує на домінуючій ролі комунікативних здібностей у процесі формування комунікативної компетентності, а саме: швидко і правильно орієнтуватися в змінних умовах спілкування; правильно планувати та здійснювати саму систему комунікації; швидко та точно знаходити комунікативні засоби, що одночасно відповідають індивідуальним особливостям як суб'єкта, так і об'єкта спілкування; постійно відчувати та підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні.

Психологи тлумачать комунікативну компетентність особистості як уміння встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми (О. Гаун, Г. Данченко, Ю. Жуков, С. Макаренко, Ю. Рись, В. Ступницький та ін.). Одні автори розглядають комунікативну компетентність як окрему характеристику особистості (Л. Петровська, Л. Цветкова, О. Муравйова), інші – як частину більш широкого поняття (В. Куніцина, В. Співак), третя група дослідників – як частину інших видів компетентностей та окрему характеристику особистості одночасно (Ю. Жуков), четверта – як індивідуальну якість і певний стан свідомості групи людей (Ю. Ємельянов). З точки зору міждисциплінарного підходу комунікативну компетентність можна визначити як досвід міжособистісної взаємодії з метою успішного функціонування в суспільстві з огляду на власні здібності та соціальний статус (Т. Вальфовська).

Розкриваючи психологічний потенціал комунікативної компетентності, О. Бодальов виокремлює соціальний інтелект людини як її інтегративні

соціально-пізнавальні властивості, а також сукупність інших психологічних утворень, які забезпечують успішність спілкування [3]. На думку вченого, основу формування комунікативної компетентності становить досвід людського спілкування, тому основними джерелами її набуття є: соціонормативний досвід народної культури; знання мов спілкування, що використовуються народною культурою; досвід міжособистісного спілкування в неофіційній формі; досвід сприйняття мистецтва.

О. Власова визначає такі основні чинники комунікативної компетентності як: уміння прогнозувати соціально-психологічну ситуацію спілкування, урахувати її своєрідність, вживатися й управляти цією ситуацією. Зрозуміло, що такі складні завдання важко вирішити ефективно без відповідного засвоєння соціально-нормативних способів реагування, їхньої адаптації до власних стильових особливостей взаємодії з іншими, а також урахування соціально-психологічних особливостей партнера з комунікації [4].

На думку Л. Петровської, комунікативна компетентність – це система внутрішніх ресурсів, необхідних для побудови ефективною комунікативної дії у певному колі ситуацій міжособистісної взаємодії. Така компетентність передбачає розуміння особистістю мотивів, інтенцій, стратегій поведінки, фрустрацій як своїх власних, так і партнерів зі спілкування, здатність розібратися у групових соціально-психологічних проблемах, осмислення можливих перешкод на шляху до взаємного порозуміння, освоєння технології та психотехніки спілкування тощо [13]. Отже, комунікативна компетентність передбачає знання специфічних соціально-культурних норм мовленнєвої поведінки, а також психологічних законів встановлення контакту, підтримки і розвитку взаємодії при спілкуванні.

Досліджуючи комунікативну компетентність як соціально-психологічне явище, Ю. Ємельянов розуміє під цим поняттям ситуативну адаптивність та вільне володіння вербальними і невербальними (мовленнєвими та немовленнєвими) засобами соціальної поведінки, а міру комунікативної компетентності – як ступінь успішності задуманих актів впливу і використання

засобів, щоб справити гарне враження на інших людей [6]. Володіння комунікативною компетентністю допомагає людині відчувати себе самодостатньою особистістю в суспільстві, адже на сьогоднішній день для багатьох професій це є важливою умовою ефективної діяльності.

Комунікативна компетентність є досить широким, складним явищем, яке містить не лише мовленнєву діяльність, а й знання з культури спілкування, знання правил поведінки в соціумі, у колективі, досконале володіння етикетними формулами; вона тісно пов'язана з такими властивостями особистості як вихованість, тактовність, толерантність у спілкуванні. Так, В. Куніцина трактує комунікативну компетентність як “володіння складними комунікативними навичками і вміннями, формування адекватних умінь у нових соціальних структурах, знання культурних норм та обмежень у спілкуванні, знання звичаїв, традицій, етикету у сфері спілкування, дотримання правил поведінки, вихованість; орієнтацію в комунікативних засобах, що властиві національному, становому менталітету і виражають його, засвоєння рольового репертуару в межах певної професії” [10, с. 481]. На думку дослідниці, комунікативна компетентність є складовою соціальної компетентності разом з оперативною соціальною, вербальною, соціально-психологічною компетентністю та его-компетентністю. Отже, на розвиток комунікативної компетентності особистості впливає рівень її культури, вихованості, освіченості, психолого-педагогічної підготовки.

Заслугує на увагу думка В. Ноги стосовно того, що процес формування комунікативної компетентності опосередковано здатністю суб'єкта до учіння і навчальної діяльності. Відповідно, поняття комунікативної компетентності слід розуміти як результат навчання, а здібності – як передумову, здатність до успішного учіння [11].

Отже, комунікативна компетентність інтерпретується вченими як здатність людини встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, як ступінь опанування певних норм спілкування і поведінки, як результат навчання та засвоєння соціально-психологічних еталонів, стандартів і

стереотипів поведінки, а також опанування техніки спілкування. До складу комунікативної компетентності особистості входить певна сукупність знань та вмінь, що забезпечують ефективний перебіг комунікативного процесу. Основу такої компетентності складає широка гама загальнолюдських цінностей. Це свідчить про комплексний характер комунікативної компетентності, яка містить особистісні, пізнавальні, емоційні і поведінкові характеристики.

Комунікативна компетентність є однією з п'яти ключових компетентностей (політичні та соціальні компетентності; компетентності, які стосуються життя у полікультурному суспільстві; компетентності, які належать до усної і писемної комунікації; компетентності, пов'язані з виникненням інформаційного суспільства; здатність навчатися впродовж життя як база професійного та життєвого самовизначення), якими, згідно з рішенням Ради Європи, мають володіти молоді європейці. Ключові компетентності розглядаються як “міжгалузеві знання, уміння і здібності, необхідні для адаптації та продуктивної діяльності в різних професійних товариствах” [14, с. 23].

Специфіка професійної діяльності військового фахівця полягає в тому, що вона дуже часто відбувається в особливо важких умовах (ситуації оперативного реагування, екстремальні ситуації, спілкування в умовах агресивного комунікативного середовища тощо). Проте, особливості праці військовослужбовців визначаються не лише реальними умовами, а й системою регламентації, де важливе місце посідають професійні принципи та норми. Вони базуються на загальнолюдських гуманістичних цінностях, нормативних державних вимогах, цілях і завданнях військової служби, особистісних потребах та інтересах конкретного військовослужбовця. Окрім того, професійна діяльність військового фахівця передбачає тісну міжособистісну взаємодію у різноманітних військових колективах. На характер міжособистісних взаємовідносин у військовому колективі впливають його специфічні особливості. По-перше, діяльність військових колективів має велику суспільну значущість. По-друге, ця діяльність є чітко регламентованою,

вимагає від військовослужбовців чіткості, точності, узгодженості (під час виконання наказів, розпоряджень тощо). По-третє, стосунки між військовослужбовцями діляться на чітко обумовлені – службові, або офіційні (регламентуються статутами Збройних Сил України), і неслужбові, або неофіційні, емоційні (виникають між військовослужбовцями самі по собі, на основі симпатій, спільних інтересів). Формально-рольове спілкування у військовому колективі обумовлено службовими відносинами військовослужбовців, що будуються за принципами: “по горизонталі” – це взаємини військовослужбовців, рівних за службовою посадою та військовим званням; “по вертикалі” – це стосунки між начальниками і підлеглими; “по діагоналі” – це взаємини між офіцерами, прапорщиками, сержантами одного підрозділу з представниками іншого підрозділу. Важливою у цьому зв’язку є здатність варіювати застосовувані комунікативні прийоми, обирати адекватний стиль міжособистісної взаємодії та відповідну рольову позицію, уникати конфліктно-деструктивних елементів перебігу і завершення процесу спілкування. При цьому позитивна спрямованість взаємодії та відсутність реакцій ігнорування, маніпулювання, надання переваги діалогічній формі спілкування (тобто гуманістичне ставлення до співрозмовника, сприйняття його як активного учасника взаємодії) і загальній стратегії сприяння (на відміну від стратегій відходу та протидії) значно підвищують результативність й ефективність роботи військового фахівця.

Саме тому у професійній діяльності військових фахівців особливе місце займає система міжособистісних відносин, що складається під час професійно-службової взаємодії залежно від посади, ступеня підпорядкування, ситуацій та умов спілкування (спілкування між начальником і підлеглим, між керівниками підрозділів, з колегами одного посадового рівня, з учасниками збройного конфлікту, місцевим населенням, в екстремальних ситуаціях чи у стані стресу тощо). Саме від рівня комунікативної компетентності всіх учасників цієї взаємодії у військовому колективі значною мірою залежить перебіг та

результат комунікативного процесу, а відтак – успішність професійних завдань, що вирішуються.

Проведений нами теоретичний аналіз наукової літератури надає можливість інтерпретувати комунікативну компетентність військового фахівця як *складну інтегративну професійно важливу якість особистості, яка виявляється у здатності і готовності встановлювати, підтримувати та розвивати ефективну міжособистісну взаємодію у різноманітних ситуаціях професійного спілкування*. Комунікативна компетентність військового фахівця ґрунтується на знаннях соціокультурних норм мовленнєвої поведінки і чуттєвому досвіді; вимагає спеціальних умінь та навичок прогнозувати, ефективно здійснювати (за допомогою вербальних і невербальних засобів) комунікативну діяльність та орієнтуватися у ситуаціях міжособистісної взаємодії, розуміючи мотиви, наміри, стратегії поведінки всіх учасників спілкування; а також передбачає успішне опанування технологій і психотехніки спілкування.

Показником рівня розвитку комунікативної компетентності військових фахівців є успішність реалізації основних функцій міжособистісної взаємодії: комунікаційної (обмін інформацією); перцептивної (взаємосприйняття, взаємооцінювання та рефлексія між партнерами у спілкуванні); інтерактивної (взаємодія партнерів у спілкуванні) і власних цілей у спілкуванні.

Висновки. Отже, комунікативна компетентність військового фахівця є однією з найважливіших характеристик його загальної професійної компетентності, оскільки, по-перше, є ключовою компетентністю, по-друге, опосередковує його специфічну діяльність, яка передбачає постійні контакти, співробітництво, спільну діяльність, взаємодію у чітко регламентованих або особливо важких умовах.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Визначення поняття та сутності комунікативної компетентності військових фахівців надає можливість обґрунтувати структуру й особливості розвитку комунікативної компетентності офіцерів багатонаціональних штабів у процесі професійної

підготовки до участі в міжнародних миротворчих операціях, що є перспективою наших подальших досліджень.

Список використаної літератури

1. Бацевич, Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підруч. / Ф. С. Бацевич. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2004. – 344 с. – (Альма-матер).
2. Беликов, В. И. Социолінгвістика : учеб. для вузов / В. И. Беликов, Л. П. Крысин. – М. : РГГУ, 2001. – 315 с.
3. Бодалев, А. А. Психологическое общение : избранные психологические труды / А. А. Бодалев. – М. : Изд-во “Ин-т практ. психологии”; Воронеж : НПО “Модек”, 1996. – 256 с.
4. Власова, О. І. Психологія соціальних здібностей: структура, динаміка, чинники розвитку : монографія / О. І. Власова. – К. : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2005. – 308 с.
5. Вятютнев, М. Н. Коммуникативная направленность обучения русскому языку в зарубежных школах / М. Н. Вятютнев // Русский язык за рубежом. – 1977. – № 6. – С. 38–45.
6. Емельянов, Ю. Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю. Н. Емельянов. – Ленинград : Изд-во Ленинградского университета. 1985. – 168 с.
7. Заброцький, М. М. Комунікативна компетентність учителя: сутність і шляхи формування / М. М. Заброцький, С. Д. Максименко. – К.-Житомир : Волинь, 2000. – 32 с.
8. Кан-Калик, В. А. Учителю о педагогическом общении : книга для учителя / В. А. Кан-Калик. – М. : Просвещение, 1987. – 190 с.
9. Козак, С. В. Формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців морського флоту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / С. В. Козак. – Одеса, 2001. – 20 с.
10. Куницина, В. Н. Межличностное общение : учеб. для вузов / В. Н. Куницина, Н. В. Казаринова, В. М. Погольша. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с.
11. Нога, В. Ф. Психологічний аналіз комунікативної компетентності суб’єктів військового управління [Електронний ресурс] / В. Ф. Нога // Вісник Національної

академії Державної прикордонної служби України : електрон. наук. фах. вид. / голов. ред. Діденко О. В. – 2012. – Вип. 3. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Vnadps/2012_3/12nvfsvu.pdf.

12. Павленко, О. О. Формування комунікативної компетенції фахівців митної служби в системі неперервної професійної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / О. О. Павленко. – К., 2005. – 43 с.

13. Петровская, Л. А. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг / Л. А. Петровская. – М. : МГУ, 1989. – 216 с.

14. Пищулин, В. Г. Модель выпускника университета / В. Г. Пищулин // Педагогика. – 2002. – № 9. – С. 22–27.

15. Gamperz, J. J. Directions in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication / Gamperz J. J., Hymes D. – New York, 1972.

Рецензент: доктор педагогічних наук, доцент Свистун В. І.

Стаття надійшла до редакції 25.10.2013.

Шалыгина Н. П. Коммуникативная компетентность военных специалистов как психолого-педагогическая проблема

В статье представлены различные научные подходы к определению понятия коммуникативной компетентности личности, рассматривается и уточняется понятие коммуникативной компетентности военных специалистов, а также обосновывается важное значение коммуникативной компетентности военного специалиста в военно-профессиональной деятельности.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, межличностное взаимодействие, профессиональное общение.

Shalygina N. P. Communicative competence of military specialists as psychological and pedagogical problem

The article examines different approaches towards the definition of the communicative competence of personality. The concept of the communicative competence of military specialists is studied and defined, and the importance of its formation is substantiated.

Key words: communicative competence, interpersonal interaction, professional communication.